

František Weyr a Právnická fakulta MU jubilanty

Miloš Večeřa

Na jaře letošního roku 1999 si připomínáme dvě významná výročí spojená s jubilanty, kteří k sobě velmi těsně patří. Jsou jimi snad nejvěhlasnější český právní filozof, ale i státovědec, právník a statistik profesor František Weyr, který se narodil před 120 lety 25. dubna 1879, druhým jubilantem pak je Právnická fakulta MU v Brně, která v tomto období oslaví 80. výročí vzniku (1919) a 30. výročí znovuoobnovení (1969). Toto spojení a společná připomínka těchto dvou jubilantů nejsou náhodné, neboť jeden bez druhého by nebyli tím, čím se stali a jakého vědeckého uznání a věhlasu se jim společně podařilo v daném historickém a vědeckém kontextu dosáhnout. Jejich osudy se v roce 1919 před osmdesáti lety protnuly a oba jubilanti je spolu sdíleli vlastně až do 1949, kdy byl František Weyr penzionován a krátce na to zemřel (29. 6. 1951) a právnická fakulta v následujícím roce formálně zrušena (1950). Při znovuoobnovení právnické fakulty v dubnu 1969 v období „pražského jara“ se sice Weyrovo myšlenkové bohatství nemohlo uplatnit proti monopolu marxisticky orientované právní vědy, určitě však sehrálo svoji roli při vnímání existence a určité tradice právnické fakulty a právnického studia v Brně v období meziválečném a krátce poválečném. Považují proto za potřebné připomenout některé styčné body, souvztažnosti a společné osudy obou jubilan-

tů nahlížené z hlediska Weyrovy životní a vědecké dráhy a jeho mnoha aktivit.

František Weyr, tento Platón české právní filozofie, jak ho nazval Vladimír Čermák,¹ se narodil v roce 1879 v císařské Vídni a pocházel z rodu věhlasných českých matematiků. Jeho otec Emil Weyr byl již ve svých 23 letech jmenován profesorem matematiky na Vysoké škole technické v Praze a posléze na univerzitě ve Vídni, kdy za tohoto vídeňského pobytu se František Weyr narodil. Rovněž otcův bratr Eduard Weyr působil jako profesor matematiky na pražské technice od svých 24 let. Uznávaným matematikem byl i Weyrův dědeček. Weyr vyrůstal v kulturním vídeňském prostředí, po předčasné smrti otce se však rodina přestěhovala do Prahy a Weyr pak v Praze dostudoval na německém gymnáziu. Právnickou fakultu však již vystudoval na české Univerzitě Karlo-Ferdinandově, když se předtím musel zdokonalit v češtině. Po ukončení právnického studia v roce 1903 se Weyr vrátil do Vídně a pracoval jako úředník politické správy u vídeňského místodržitelství a na dalších úřadech. Pro další vývoj Weyrovy vědecké osobnosti byl zvláště důležitý rok 1908. V březnu toho roku podal Weyr profesorskému sboru Právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze žádost o udělení *veniae legendi* (povolení k učitelské funkci) na této fakultě pro obor správního práva. V prosinci 1908 se

¹ Viz Čermák, V.: O podstatě práva. Praha, Knihovna sborníku věd právních a státních 1940, s. 10.

pak konalo habilitační kolokvium i habilitační přednáška na zkoušku a obě části habilitačního řízení dopadly úspěšně. K potvrzení habilitačního usnesení fakulty ministerstvem kultu a vyučování došlo v březnu 1909 a Weyr se musel rozhodnout mezi Vídní a Prahou. Jeho docentura mu byla totiž udělena s podmínkou, že se přestěhuje do Prahy. Weyr tehdy nikoliv náhodou dostal od vedoucího úředníka Zemské statistické kanceláře v Praze nabídku, zda se chce ucházet u tohoto úřadu o místo koncipisty. Když tehdy Weyr zjistil, že na vídeňském ministerstvu, kde začal pracovat, nemůže počítat pro rok 1909 se jmenováním ministerským koncipistou z rozpočtových důvodů, podal si žádost o nabídnuté místo a se svým rodným městem Vídní se v srpnu 1909 ve věku 30 let rozloučil a přestěhoval se do Prahy.

Tento Weyrův druhý pobyt v Praze (1909–1912) byl sice oproti tomu prvnímu kratší, ale pro budoucí vývoj jeho vědecké a zvláště pedagogické osobnosti byl velmi významný. Weyr tehdy pracoval souběžně na třech místech: v Zemské statistické kanceláři, na právnické fakultě pražské univerzity jako habilitovaný soukromý docent a na Vysokém učení technickém v Praze jako docent suplující profesorské přednášky a zkoušky veřejného práva. Byl tedy v té době (1910–1912) velmi pracovně vytížen a proto byl jen málo literárně činným. Nezanedbával však literární spory a polemiky. Významnou byla zejména polemika vyvolaná Hoetzelovou kritikou Weyrova habilitačního spisu Příspěvky k teorii nucených svazků uveřejněná ve Sborníku věd právních a státních, která reagovala na původní Weyrovu kritiku Hoetzelovy práce uvedenou v tomto habilitačním spisu. Vznikaly stále ostřejší repliky a dupliky a spor přešel do osobní oblasti, kdy oba autoři spolu nemluvili a ignorovali se. Spor se týkal především opodstatněnosti rozlišování veřejného a soukromého práva a v této otázce se všichni právní úředníci zemského výboru postavili na Hoetzelovu stranu a zastávali tradiční stanovisko oproti Weyrovu názoru na jednotu právního řádu. V tomto osamocení proti velké přesile přišla Weyrovi nečekaně podpora z ciziny, když v roce 1911 vydal rakouský právník Hans Kelsen svůj habilitační spis Hauptprobleme der Staatsrechtslehre. Zmíněný vědecký spor se tím dostal na mezinárodní vědecké forum, přičemž Kelsen zastával ve sporné otázce i v řadě dalších otázek tentýž názor jako Weyr. Weyr se dověděl, že Kelsen žije ve Vídni, a silně zatoužil poznat ho osobně. K první společné schůzce pak došlo v létě 1912 v budově vídeňské univerzity. Vedle vzájemné sympatie vědecké vznikla mezi nimi i sympatie osobní, která brzy přerostla v důvěrné přátelství. O dva roky mladší Kelsen měl pak na další Weyrův vědecký vý-

voj značný vliv. V této vypjaté době bylo Weyrovi zásluhou Englišovou nabídnuto nově systemizované místo profesora na české technice v Brně. Weyr tuto nabídnutou profesuru v Brně přijal, čímž byl existenčně zajištěn a získán definitivně pro Brno, kam se koncem roku 1912 přestěhoval, když se krátce před tím šťastně oženil.

Své pravidelné přednášky o právu ústavním a správním na brněnské technice Weyr zahájil v roce 1913. Vedle toho realizoval i specializovanější přednášky určené jen pro jednotlivé studijní obory, např. o právu občanském, obchodním, stavebním, patentním, vodním apod. Byl spokojen, že dosáhl konečně postavení vysokoškolského profesora, které od mládí považoval za svůj ideál. Velmi záhy však poznal, že činnost „pouhého“ učitele práv posluchačů techniky by jeho život nemohla dostatečně naplnit. Cítil, že je stvořen spíše k vědecké práci než jen k vyučování studentů. V tomto období uspěl se svým spisem Patentní právo rakouské (vyšlo v roce 1918) a společně s Englišem zpracovali studii Das Rechtsverhältnis zwischen geschiedenen Eltern und ihren Kindern (vyšlo Wien–Leipzig 1918). Jeho vědecká práce ale směřovala k zásadně nové koncepci právní vědy s novým způsobem právního myšlení, který byl později nazýván jako normativní právní teorie (resp. jako ryzí nauka právní). K formulování takového nového paradigmatu právního myšlení mu ovšem brněnská technika nemohla poskytnout takové podmínky jako později nově otevřená právnická fakulta. Krátce po nástupu na brněnskou techniku však vypukla 1. světová válka, Weyr byl na krátkou dobu odveden, a válečné období přežíval zejména vědeckým studiem a vědeckými diskusemi s fakultním kolegou profesorem Englišem, s nímž sdílel i pracovnu.

Po skončení první světové války byli Weyr a Engliš vtaženi do politického života, když byli vysláni výkonným výborem národně demokratické strany do Revolučního národního shromáždění jako poslanci. Patří jim v této souvislosti významná zásluha na zřízení Masarykovy univerzity v Brně jako druhé české univerzity, která byla založena zákonem č. 50/1919 Sb. přijatým Revolučním národním shromážděním dne 28. ledna 1919. Byl to jeden z prvních zákonů tohoto zákonodárského sboru, jehož návrh zpracovali společně Karel Engliš a František Weyr, tehdy ještě jako profesori na české technice v Brně, a který pak předložili jako návrh skupiny poslanců. Základní myšlenka jejich „Návrhu na zřízení univerzity s českou řečí vyučování v Brně“ se týkala způsobu jmenování prvních profesorů nové univerzity. Měla být pokud možno zachována zásada vysokoškolské autonomie, kdy podle § 6 měly být pro každou fakultu jmenovány poradní komise složené z poloviny ze členů příslušné pražské fakulty

a z druhé poloviny z vědeckých kruhů na Moravě. Členy této komise pro právnickou fakultu pak byli profesori Gruber, Henner a Mířička za pražskou fakultu a za Moravu profesori Weyr, Engliš a doc. Sedláček. Na právnické fakultě byli potom na základě návrhu této komise jmenováni řádnými profesory Karel Engliš, František Weyr, Jaroslav Kallab, Josef Vacek, Bohumil Baxa a mimořádným profesorem Rudolf Dominik. Jmenováni profesori se ustavili ve sbory a zvolili akademické funkcionáře. Rektorem univerzity byl zvolen prof. Karel Engliš, děkanem právnické fakulty prof. František Weyr.

Právnická fakulta byla ustavena, ale nebylo dost profesorů pro všechny obligatorní předměty. Proto byla např. stolice kanonického práva nabídnuta prof. Josefu Vackovi, ačkoliv byl orientován na srovnávací právo, nebylo rovněž vhodného kandidáta pro obor římského práva a suplování zde převzal prof. Dominik, ač byl habilitován pro správní právo apod. Kromě problému s personálním obsazením nové fakulty měl Weyr jako děkan mnoho starostí s opatřením vhodných místností pro novou fakultu. Nakonec došlo k zabránění části kněžského alumnátu na Smetanově ulici se zvláštním vchodem z této ulice, což bylo provizorní řešení smluvně zajištěné na několik let. Do kompetence děkana spadala i starost o jmenování úřednického personálu pro fakultu.

Původně jen pětičlenný sbor řádných profesorů se jen velmi pomalu doplňoval a bylo proto obtížné zabezpečit alespoň nejdůležitější přednášky. Na stoličce občanského práva přešel z české techniky profesor Jaromír Sedláček (1921). Neobsazena zůstávala stolice civilního soudního řízení. Suplováním přednášek z tohoto oboru byl pověřen dr. František Vážný, druhý prezident Nejvyššího soudu, který se později stal tzv. skutečným neplaceným profesorem (1933). Dalším skutečným neplaceným profesorem z oboru trestního práva se stal roku 1934 dr. Jaroslav Stránský. Z vedlejších (nezkušebních) oborů byl brzo po zřízení fakulty jmenován profesorem statistiky dr. Dobroslav Krejčí se závazkem přednášet i národohospodářskou politiku (1920). Stalo se tak na Weyrův návrh po rezignaci Krejčího na funkci předsedy Státního statistického úřadu, když prof. Engliš v roce 1920 odešel do Prahy jako ministr financí. Teprve později došlo k rozšíření profesorského sboru o Františka Čádu, profesora dějin práva v ČSR a střední Evropě (1926), Jana Loevensteina, profesora finanční vědy (1926) a Jana Vážného, profesora římského práva (1927). Z oboru církevního práva se později habilitoval a roku 1936 byl jmenován profesorem Rudolf Wierer.

Hned v prvním semestru ohlásil Weyr dvouho-

dinovou přednášku na téma základy filozofie právní, která nebyla povinná a byla míněna jako úvod do právnického studia pro posluchače prvního ročníku. Jejím doplňkem byl stejnojmenný seminář, který proslul tím, že z jeho absolventů vyšli, až na nepatrné výjimky, všichni pozdější docenti habilitovaní na brněnské právnické fakultě a její pozdější profesori, kteří se později stali i více nebo méně věrnými stoupenci Weyrovy právní školy, známé jako normativní právní teorie. Ve svých přednáškách a seminářích se Weyr mohl opřít o svůj spis *Základy filozofie právní* (1920), který představuje Weyrovu normativní právní teorii v prvním stupni jejího vývoje. V prvotním složení profesorského sboru neměla Weyrova normativní teorie přímých odpůrců. Jejimi přívrženci byli profesori Engliš, Sedláček a Dominik, který však brzy přešel do tábora jejich odpůrců. Profesori Baxa a Vacek, oba právní historici, zaujímal k Weyrově teorii, která byla naukou o platném právu, celkem neutrální stanovisko. Postupně se však v profesorském sboru po roztržce Weyra s Dominikem vytvořily v zásadě dvě strany. Jádrem jedné byli kromě prof. Dominika profesori Baxa a Vacek. Druhá strana měla mezi profesory většinu, ale byla to většina velmi labilní. Patřil k ní tehdy vedle Weyra a Engliše i Jaroslav Kallab. Prof. Kallab byl od počátku brněnské právnické fakulty profesorem trestního práva, trestního řízení a zároveň dějin právní filozofie. Vědecké problémy, jimiž se Kallab s oblibou zabíral, se stýkaly v mnohém s Weyrovými a také Englišovými. S velkou odbornou erudicí se například zabýval noetickými a metodologickými otázkami právní vědy, od níž odlišoval vědu o právu (tj. o právu pozitivním). Kallab se sice nikdy výslovně nepřidal k Weyrově normativní teorii, ale také ji neodmítal. V některých důležitých otázkách filozofických však šel vlastní cestou. Po obsáhlé vědecké diskusi, která proběhla mezi Weyrem a Kallabem prohlásil Weyr Kallaba za „nejvážnějšího a vlastně jediného skutečného teoretika noetických základů normativní teorie v našem písemnictví“.² Weyr považoval Kallaba za nesporného příslušníka brněnské právní školy, a to i přes jeho některé kritické postoje k normativní teorii. K normativní teorii se svým spisem *Vlastnictví a vlastnická práva* (1919) přihlásil i Jaromír Sedláček, profesor občanského práva, který později rozvedl své noetické stanovisko v učebnici *Občanské právo československé* (1931). I on šel však často vlastní cestou, která se uchylovala od původních koncepcí normativní teorie. Lze však bezesporu říci, že bez působení Weyrovy osobnosti a jeho myšlenek by zvláštní brněnská právní škola nebyla vznikla a ani by se nezformoval profe-

² Viz Weyr, F.: *Teorie práva*. Brno–Praha, Orbis 1936, s. 375.

sorský sbor v takové podobě, jakou měl v prvním desetiletí existence brněnské právnické fakulty.

Z Weyrových posluchačů a usilovných účastníků jeho seminářů z právní filozofie vzešli pozdější docenti a profesori brněnské právnické fakulty. Byli to zejména docenti: Zdeněk Neubauer (ústavní právo), Adolf Procházka (civilní soudní řízení), Karel Gerlich (civilní řízení soudní), Vladimír Kubeš (občanské právo), Jaroslav Pošváb (správní věda a československé správní právo), Vladimír Vybral (národní hospodářství, finanční věda a finanční právo), Hynek Bulín (civilní soudní řízení), Václav Chytil (národní hospodářství, národohospodářská politika a statistika), Kazimír Čakrt (československé právo finanční) a Josef Keprt (trestní právo a řízení). Velká většina těchto docentů byla v třicátých a čtyřicátých letech jmenována profesory právnické fakulty. Především zásluhou Weyrovou se tak právnická fakulta postupně naplňovala novými docenty a profesory a jeho právní teorie plnila významné iniciační poslání. Důležité bylo, že Weyr nevychoval pedagogy jen pro svůj obor (právo ústavní a správní), ale i pro obory ostatní, snad s výjimkou právně historických oborů.

Weyrova učitelská a vědecká činnost usilovala o propagaci normativní teorie. Její úspěch nelze však měřit jen počtem účastníků jeho semináře z právní filozofie a z ústavního práva, které tato teorie oslovila, ale je třeba k nim připočíst i řadu právníků, kteří se po absolvování právnického studia přiklonili k jeho normativní teorii. Do této skupiny patří zejména pozdější profesor právních věd na české technice Jan Caha, Jaroslav Krejčí (ústavní právo) a Bohumil Kučera (mezinárodní právo). Weyrova normativní teorie však měla i rozhodné odpůrce, z nichž někteří projevovali svůj nesoubhlas mlčky, jiní prudkými útoky. Šlo většinou o profesory pražské právnické fakulty. Do první skupiny patřil prof. Arnošt Wenig, do druhé profesori Hoetzel a Hobza.

Důležitou složkou Weyrovy vědecké činnosti byly aktivity usilující o vytváření publikačních možností. Jako člen Právnické jednoty moravské a později její místopředseda se ujal hned po politickém převratu redaktorství Zpráv jednoty, z nichž později vytvořil Časopis pro právní a státní vědu, jehož se stal redaktorem až do jeho zániku v roce 1948 (s přestávkou v době války). Jeho redakčním tajemníkem byl doc. Karel Gerlich, který se však v roce 1944 stal obětí leteckého útoku na Brno. Brzy po roce 1918 uvedl Weyr v život i Sbírkou spisů právních a národohospodářských, v níž vyšla rychle za sebou řada prací z uvedených vědních oborů. Nakladatelství převzala firma Barvič a Novotný a později firma Orbis. Sbírkou byla především určena pro představitel normativní školy, ale neuzavírala se i jiným

směrům. Vycházela v ní od roku 1922 i Vědecká ročenka Právnické fakulty Masarykovy univerzity, určená k tomu, aby přinášela vědecké příspěvky všech členů učitelského sboru.

Ediční činnost Weyrova nezůstala omezena jen na domácí fórum. Prof. Sedláček přivedl Weyra na myšlenku založit časopis, který by propagoval normativní teorii na mezinárodním vědeckém fóru. Weyr se v této souvislosti obrátil na Kelsena ve Vídni s dotazem, zda by byl ochoten ke spolupráci. Po jeho kladné odpovědi jednal pak s brněnskou firmou R. M. Rohrer o převzetí zamýšleného časopisu do nákladu. Tak se v Brně zrodil mezinárodní vědecký časopis *Revue Internationale de la Théorie du Droit* (*Internationale Zeitschrift für Theorie des Rechts*), psaný francouzsky a německy. Jeho hlavními vydavateli byli Weyr a Kelsen. Aby byl zdůrazněn jeho mezinárodní charakter, přistoupili jako vydavatelé, alespoň formálně, tři francouzští profesori: Léon Duguit, profesor ústavního práva v Bordeaux, a profesori pařížské univerzity Louis le Fur a Gaston Jége. *Revue* se brzy stala oficiálním orgánem Mezinárodního institutu pro filozofii a sociologii práva, jehož předsedou byl zvolen le Fur a místopředsedy se stali Kelsen a Weyr. Redaktorem byl ustanoven Jaromír Sedláček a redakčním tajemníkem Kelsenův žák Aladár Métall, který později převzal celou redakci. *Revue* se brzy stala mezinárodně známou. Mezi jejími autory byli nejen Češi, Francouzi a Němci, ale i Italové, Rusové, Poláci, Rumuni, Maďari, Bulhaři a Španělé. Za druhé světové války *Revue* zanikla.

Dalším velkým redakčním počinem Františka Weyra byl několikavazkový *Slovník veřejného práva československého*. Tuto myšlenku Weyr pojal nedlouho po převratu v roce 1918 a o základním plánu se dohodl s prezidentem nejvyššího správního soudu Emilem Háchou, prof. Hoetzelem za pražskou fakultu a s prof. Laštovkou za bratislavskou právnickou fakultu. Na redakci tohoto obsáhlého projektu se původně podílel i prof. Hobza, který se však se svými pražskými kolegy nepohodl a z redakce odstoupil. Pro funkci redakčního tajemníka získali pak Hoetzel a Hácha doc. Jiřího Havelku, Hoetzelova žáka, který se v této funkci osvědčil. *Slovník veřejného práva* redakce předala k vydání opět firmě Rohrer, která přibrala za společníka nakladatelskou firmu Polygrafia. *Abecedně uspořádaný Slovník veřejného práva* vycházel pak od roku 1922 v sešitech (písmena A–V) a kdyby nenastaly osudné události roku 1938, byl by býval dokončen. I jako neúplné torzo zůstal však největším literárním projevem naší domácí právní vědy meziválečné doby a dosud slouží právní vědě a praxi. Weyr sám do něho přispěl zpracováním 22 hesel.

Po celou dobu své akademické činnosti se Weyr

zabýval otázkou reformy právnického studia, zejména pak jako děkan právnické fakulty zvolený v letech 1919–1920, 1927–1928 a 1935–1936. Navrhoval, aby zkušební taxy byly inkamerovány, tj. aby se platily zásadně státu, resp. veřejné korporaci, která příslušnou školu vydrží, aby právnické doktoráty byly reformovány a tzv. přísné zkoušky (rigorosa) zpřísněny. Mnoho z Weyrových reformních myšlenek se uplatnilo při největší úpravě studia po znovuootevření vysokých škol po roce 1945.

V meziválečném období (1919–1939) se Weyr věnoval i velmi rozvětvené a různorodé veřejné činnosti, která ho zčásti odváděla od jeho působení na fakultě, i když pedagogické a vědecké činnosti vždy přikládal hlavní důležitost. Například se snažil udržovat společenské a přátelské styky se svými bývalými posluchači. Ze zvyků pěstovaných na pražské právnické fakultě převzala brněnská právnická fakulta tradici tzv. děkanských večerů, které jednou ročně pořádal děkan pro své kolegy a jejich manželky. Tyto akce však byly často nudné. Proto na rozdíl od těchto večerů zavedl Weyr zpravidla dvakrát měsíčně se konající srdečné a nenucené debatační schůzky, na které zval své bývalé posluchače a žáky, případně i kolegy do staré brněnské pivnice na Běhounské ulici. Těchto schůzek se pravidelně účastnili docenti Neubauer, Procházka, Kubeš, Gerlich, Bulín a Chytil, filolog dr. Plachý a někdy i prof. Sedláček. Tento „normativní proseminář“, jak Weyr tyto schůzky poněkud ironicky nazýval, se scházel u rezervovaného stolu na večer, po níž následovala nenucená rozprava o normativní teorii a aktuálních právních otázkách.

Období první republiky, kdy Weyr působil jako profesor právnické fakulty, patřilo k neproduktivnějšímu období Weyrovy tvůrčí vědecké práce. Brzy po politickém převratu vyšly tři jeho významné spisy: Soudobý zápas o nové mezinárodní právo (1919), Základy filozofie právní /Nauka o poznání právnickém/ (1920) a Soustava československého práva státního (vyd. I. – 1921, vyd. II. 1924). První práce má ráz mezinárodně právní a politologický, druhá právně filozofický a třetí ústavně právní. Weyrovy práce z oblasti právní filozofie mají mezi jeho pracemi zvláště významné postavení, neboť vystihují obsah jeho normativní právní teorie. Základy filozofie právní jsou prvním Weyrovým soustavným výkladem jeho normativní právní teorie, která, ač pod silným vlivem Kelsenovým a jeho ryzí nauky právní, jde v řadě otázek svou vlastní cestou. Práce představuje mezník v české právně filozofické tvorbě, zejména v oblasti noetické a metodologické. Za myšlenkové pokračování a rozvinutí těchto Zá-

kladů pak můžeme považovat Weyrovu Teorii práva (1936), která má být, řečeno slovy Weyrovými, mezníkem jeho dosavadní činnosti vědecké a shrnutím toho, čemu dosud učil. O mimořádném myšlenkovém bohatství Weyrovy Teorie práva svědčí slova Jaroslava Kallaba, který o ní řekl: „je málo spisů tak naplněných myšlenkami, jak filozofickými, tak i právními, někdy zcela novými, někde originálně formulovanými, vždy nabádajícími k dalšímu přemýšlení, jako tento spis, v němž Weyr shrnul myšlenky aspoň dvaceti let pilné a soustavné vědecké práce“.³ K dalším drobnějším pojednáním z oblasti právní filozofie patří dále zejména Weyrovy Čtyři kapitoly z právní noetiky (Časopis pro právní a státní vědu, 1929) a polemický spis Právní věda a věda o právu, obsahující polemiku s J. Kallabem a K. Englišem (1935).

Weyrova vědecká činnost se dále výrazně soustředila na jeho nominální právní disciplíny ústavního a správního práva. Již v roce 1919 vydal Weyr spis Ústava republiky československé, týkající se tzv. prozatímní ústavy. Následovala vydání dalších zákonů ve Weyrově Sbírce zákonů československých, zejména: Řád volební v obcích Republiky československé a novela k obecním zřízením (sv. I., Brno 1919), Řád volební do poslanecké sněmovny Republiky československé (sv. 2., Brno 1920). Prvním a základním dílem o definitivní ústavě ČSR z roku 1920 je Weyrova práce Soustava československého práva státního (1921). Rok na to vychází Weyrův spis Československé právo správní, část obecná (Brno 1922) a německy psaný Nárys československého správního práva (Grundriss des tschechoslowakischen Verwaltungsrechtes (zpracovaný společně s prof. Dominikem, Brno–Praha 1922)). První vydání Weyrovy Soustavy československého práva státního bylo brzy vyprodáno a tak již roku 1924 vyšlo druhé vydání. Za třetí vydání lze pokládat Weyrovo Československé ústavní právo (1937), sloužící jako učebnice. Jeho první úvodní část byla podstatně přepracována a je dosud upotřebitelná svými vymezeními základních pojmů. Weyrovy menší spisy Problém správy v demokracii (Olomouc 1924), Úprava právního postavení politických stran (Praha 1925) a Veřejné mínění o demokracii (Praha 1925) mají spíše ráz popularizační. Dalšími dvěma pozitivně právními spisy jsou Správní řád (Brno 1930) a Ústavní listina Československé republiky. Její znění s poznámkami (zpracováno společně s doc. Neubauerem, Brno 1931). Tyto samostatně vydané práce provází řada pojednání z ústavního práva publikovaných v Časopise pro právní a státní vědu a v jiných časopisech a sbornících.

³ Viz Kallab, J.: Několik poznámek k Weyrovu spisu Teorie práva. Časopis pro právní a státní vědu, 1937/20, s. 257.

Weyr se věnoval i problematice mezinárodního práva a politiky, nezapomněl ani na své původní povolání v oblasti statistiky. Svědčí o tom např. Weyrova práce *Nadprůměrná inteligence jako hromadný zjev* (Praha 1927).

Weyr jako velmi společenský člověk se aktivně zapojoval i do činnosti různých vědeckých společností. Poměrně brzy se stal dopisujícím členem nejstarší české učené společnosti Královské české společnosti nauk. V roce 1926 Weyrovi bylo již po druhé nabídnuto členství v České akademii věd a umění, nabídku přijal a byl zvolen jejím mimořádným členem, přičemž z celého učitelského sboru brněnské právnické fakulty byl tehdy členem pouze prof. Kallab. Později, když Weyr v roce 1934 již jako řádný člen kandidoval spolu s prof. Kallabem kolegu Engliše a Dobroslava Krejčího, stoupl počet akademiků z brněnské fakulty na čtyři. V roce 1941 udělila Česká akademie Weyrovi cenu za jeho práci *Teorie práva* (1936). Cena přišla sice pozdě, ale Weyra upřímně potěšila. Vstup do České akademie věd a umění měl pro Weyra i zvláštní význam rodinný. Jejimi řádnými členy byli totiž také jeho zesnulý otec i strýc Eduard. Weyr byl členem i dalších vědeckých společností. Byla to zejména Československá národní rada badatelská. Ze zahraničních učených společností a institucí je pak třeba uvést Mezinárodní institut statistický v Haagu, Mezinárodní institut pro veřejné právo v Paříži, byl místopředsedou mezinárodního institutu pro právní filozofii a sociologii v Paříži, členem Rumunského institutu pro správní právo, čestným členem Uherské statistické společnosti v Budapešti, zakládajícím členem Comité international d'histoire constitutionnelle a členem řady dalších vědeckých institucí, domácích i zahraničních.

Nacistická okupace státu 15. března 1939 vyvolala ve Weyrovi úžas nad mravním a intelektuálním úpadkem německého národa a vnitřní chaos, neboť, jak vzpomíná ve svých pamětech, ji považoval za vyloučenou. V prvních dnech okupace se mnoho nezměnilo a právnická fakulta zůstala v chodu. Nedlouho po okupaci u Weyra provedlo gestapo první prohlídku, která ho arogancí a povýšenecským jednáním velmi rozrušila. Při dalších návštěvách a výsleších se již nenechal tak vyvést z rovnováhy a účinně využíval své dokonalé němčiny. Do této doby spadaly i Weyrovy oslavy jeho šedesátých narozenin (25. 4. 1939). Byly velmi slavnostní, s oslavnými články v tisku a právních časopisech, vědeckou konferencí a řadou oficiálních setkání vysoce postavených osobností a přátel. Weyra velmi potěšila knižně vydaná *Pocta*,⁴ obsahující příspěvky řady právních teoretiků, která však nakonec za-

hrnula jen část s příspěvky českých autorů, druhá část s příspěvky např. Kelsena a Radbrucha však již z důvodu politických nevyšla.

Od konce června 1939 si vzal Weyr zdravotní dovolenou na zimní semestr 1939–1940 a odejel z Brna na své letní sídlo do Postupic u Benešova. Netušil tehdy, že se do Brna vrátí až po dlouhých a těžkých šesti letech. Když pak na podzim roku 1945 opět vstoupil na půdu brněnské právnické fakulty, našel tam z dřívějších profesorů už jen prof. Čádu. Jeho přítel Engliš působil od roku 1939 na Karlově univerzitě v Praze, jeho kolegové Vacek, Baxa, D. Krejčí, Sedláček, Rauscher a J. Vážný již nebyli na živu a prof. Dominik čekal na Pankráci na své odsouzení. Před osudným dnem prvního září 1939 podnikl Weyr okružní cestu s návštěvou příbuzných a nebyl tedy naštěstí doma, když ho gestapo přijelo zatknout, tak jako řadu jiných známějších brněnských Čechů, kteří pak skončili v koncentračních táborech. Při Weyrově srdeční chorobě by to byl jistý ortel smrti. Rodina se po obdržení této zprávy rozhodla uchýlit se do bezpečí a do Brna se již Weyr v období okupace nevrátil. Společně s manželkou odjeli tehdy okamžitě k tehdejšímu ministru a příteli dr. Jaroslavu Krejčímu a do Lán, kde je velmi srdečně přijal prezident Emil Hácha. Na jejich doporučení zůstal Weyr s manželkou v Praze, kde si pronajali byt. Ani v Praze se však Weyr nevyhnul dramatickým situacím. Byly to jednak různé zdravotní potíže, zejména srdeční infarkt, onemocnění růže, operace štítné žlázy a polypů, především pak to ale byl jeho nucený pobyt v pankrácké věznicí. V září 1943, v době, kdy se zotavoval po infarktu, byl Weyr v noci gestapem zatčen a uvězněn na Pankráci v samovazbě. Byl obviňován z velezrady a několikrát vyslýchán, nakonec však byl naštěstí po měsíci propuštěn na intervence Krejčího a Háchy.

Po nuceném přestěhování do Prahy se Weyr stal předčasně penzistou, neboť Němci po uzavření českých vysokých škol snížili dosavadní věkovou hranici pro penzionování profesorů. K vědecké práci se v této době příliš nedostal, neboť mu k ní především chyběla jeho soukromá knihovna, která zůstala v Brně. Za celou šestiletou dobu pražského „exilu“ Weyr napsal a uveřejnil pouze pojednání týkající se praxe Nejvyššího správního soudu o otázce přípustnosti ukládání uren na hřbitovech nad hroby. Napsal pak ještě dvě pojednání, která pak byla uveřejněna až po roce 1945. Za pražského pobytu se velmi sblížil s rodinou, tím spíše že neměl vlastní děti. Téměř každodenně se stýkal se svými sourozenci a pravidelně jednou týdně ho navštěvoval Karel Engliš. Po šťastném konci války se Weyrovi rozhodli k návratu

⁴ Vyšla knižně pod názvem *Sborník prací k počtě 60. narozenin Františka Weyra*, Praha, Orbis 1939.

do Brna v říjnu 1945, ale loučení s Prahou nebylo pro Weyra snadné.

I v Brně se hned ohlásily Weyrovy zdravotní potíže: záchvaty dušnosti a sužující agorafobie ve formě zvláštního pocitu nevolnosti, kterým býval často stížen, jakmile se sám bez doprovodu další osoby ocitl na veřejnosti nebo ulicích jen poněkud vzdálených od domu. Při první projížďce Brnem se Weyr zastavil na právnické fakultě, která velmi utrpěla pobyttem gestapa, jemuž sloužila za hlavní sídlo. Weyra dojalo, když ho hned u vchodu přivítalo několik členů profesorského sboru v čele s profesorem Čádou. Došlo také hned k domlouvání budoucího působení na fakultě. Weyrovi však bylo hned jasné, že mu srdeční choroba znemožní dostát celému služebnímu úvazku, zejména pokud jde o vysoký počet přednáškových hodin. Před první přednáškou, která se brzy na to konala v největší přednáškové síni, měl proto Weyr značnou trému. Průběh přednášky ukázal, že srdeční vada je spojená zároveň i se značným stupněm nervozity, tato však zmizela jak začal mluvit, přičemž zůstal věren zásadě mluvil spatra, i když nyní při přednášce seděl. Ministerstvem povolený zkrácený úvazek týkal se počtu týdenních přednáškových hodin a vedle nich Weyr ještě konal pravidelný dvouhodinový seminář ve svém bytě, v zimním i letním semestru. Hned po opětné instalaci do fakultních funkcí začal Weyr redigovat opět Právnickou jednotou moravskou vydávaný Časopis pro právní a státní vědu. V té době již bylo provedeno jmenování Vladimíra Kubeše, Jaroslava Pošváře, Václava Chytila a Vladimíra Vybrala řádnými profesory, přičemž všichni byli Weyrovými žáky a měli blízko k jeho škole. Návazně byl jmenován řádným profesorem i Jaroslav Stránský a Hynek Bulín. Do personálního obsazení pedagogického sboru se však začaly promítat i některé politické momenty, zejména vliv velké retribuční akce, jejíž účinky se vztahovaly na všechny, kteří se za německé okupace nechovali tak, jak se měli chovat, a tím či oním způsobem naplňovali obsah neurčitěho pojmu kolaborace.

Významnou událostí této nepříliš radostné doby byla Weyrova a Englišova společná slavnostní promoce na čestné doktory Masarykovy univerzity, která se konala 21. dubna 1947. Profesorský sbor právnické fakulty ji připravoval jako překvapení a Weyr se ani nedověděl, kdo ji vlastně navrhl. Byla to přitom zcela mimořádná pocta, které se od počátku Masarykovy univerzity zatím nikomu nedostalo a Weyr byl velice potěšen. Průběh tohoto slavnostního promočního aktu vylíčila v jednotlivostech publikace prof. Františka Kopa,⁵ obsahující i deset fotografií a otisky obou doktorských diplo-

mů. Při promoci přednesl delší projev prof. Engliš, Weyr pak přednesl jen malé poděkování. V textu doktorského diplomu se v jazyce latinském mimo jiné praví: „František Weyr položil základy k noetice vědy právní a zasloužil se neobyčejně o systematické řešení jak obecných problémů právní vědy, tak zvláště otázek práva veřejného. Dále svou vědeckou prací a příkladným učitelským působením na zdejší fakultě seskupil kolem sebe rozsáhlou vědeckou školu právní a konečně svou veřejnou působností v naší vlasti ueobyčejně prospěl zdárnému budování právního řádu a veřejnému blahu republiky.“ Tato významná pocta byla udělena takřka v poslední okamžik, neboť za necelý rok na to by taková akce nebyla vůbec myslitelná. Naopak, když byli oba oslavenci za rok z fakult vyhozeni, bylo uvažováno i o tom, aby nedávno před tím jim udělená pocta byla oficiálně zrušena. To se naštěstí nestalo.

Obnovené právnické fakultě a prof. Weyrovi nebylo souzeno dlouhého působení. Politická situace rychle spěla k únorovému politickému převratu. Děkanem právnické fakulty byl v té době prof. Vladimír Kubeš, jeden z Weyrových nejmilejších a osobně mu snad nejoddanějších žáků. Za vzniklé politické situace připadl právě jemu odiosní úřední úkol spolupůsobit při uplatnění důsledků politického převratu. V jednom z posledních únorových dnů dostal Weyr od děkana pozvání na mimořádnou schůzi profesorského sboru, stanovenou na časnou odpolední hodinu a bez udání programu schůze. Dopoledne měl nějaké státní zkoušky a protože byl vždy problém se sháněním nějakého dopravního prostředku, dohodl se se ženou, která ho vždy doprovázela, že zůstanou na oběd na fakultě. Netušil tehdy, že to bude na dlouhou dobu nebo snad vůbec jeho poslední přítomnost na fakultě a že se bude opakovat něco velmi podobného situaci v roce 1939.

Profesorský sbor se sešel na schůzi, která se měla stát historickou, ve sborovně. Děkan seznámil přítomné s tím, že politická situace je velmi vážná, vážnější než si všichni myslí, neboť všichni jsou pozváni na týž den odpoledne nově vzniklými revolučními instancemi, aby si vyslechli, kdo z pedagogů bude z další činnosti na fakultě vyloučen a kdo může nadále zůstat. Děkan sám nevěděl, kdo patří do které z těchto skupin a nevěděl ani o své budoucí pozici nic bližšího. Připojil však prohlášení, že v případě, že by sám nepatřil mezi vyloučené, bude s nimi solidární, aniž by sám očekával od nevyločených stejnou solidaritu. Následně se rozvinula debata o smyslu a vhodnosti takové solidarity z hlediska budoucnosti právní vědy a právnické fakulty. Weyr měl tušení, že mezi „vyakčněnými“ bude a byl toho názoru, že

⁵ Viz práce Kop, F.: Karel Engliš a František Weyr čestnými doktory MU v Brně. Praha, Universum 1947.

výsledek takové zachraňovací akce bude pranepatrný ve srovnání se škodami, které fakultě přinese. Vyjádřil své rozhodné sympatie k takové solidaritě, ale konstatoval, že situace věkem mladších kolegů by byla nesrovnatelně obtížnější a riskantnější než jeho vlastní. Weyr měl dostatek životních zkušeností z podobných revolučních období a ve svých doporučeních dobře odhadl budoucí vývoj. V dalším svém počínání se pak rozhodl k pasivitě a ignorování všeho, co bude pocházet od nových akčních činitelů. Některým kolegům byl vyhazov po intervencích zrušen, zůstal však v platnosti u děkana Kubeše a profesorů Neubauera, Kučery a Kopy. Čistka se týkala nejen profesorů, ale i ostatního personálu, zejména soukromých docentů. Na zákrok prof. Vybrala, zastupujícího děkana, poskytlo ministerstvo Weyrovi dovolenou „ke studijním účelům“ a to až do doby jeho řádného odchodu do důchodu v říjnu 1949. Byl na tom tedy finančně lépe než ostatní vyhození kolegové. Tento vcelku velkorysý postup ministerstva školství byl výsledkem přání presidenta Beneše, aby profesorům uvedeným na seznamu sestaveném jeho kanceláří poúnorová vláda zajistila osobní a jinou integritu. Weyr v době studijní dovolené nezahálel a napsal v tomto období obsáhlou několikasetstránkovou a vědecky vyzrálou práci Filozofie, politika a právo a některé další drobnější práce, žádná z nich však již z pochopitelných důvodů nemohla v poúnorové době vyjít tiskem.

Dramatická personální situace na právnické fakultě, kdy se kupříkladu na katedře ústavního práva během krátké doby vystřídal za vyhozeného prof. Weyra několik pochybných nástupců a na ostatních katedrách to bylo podobné, vyvrcholila nakonec v červenci 1950 oznámením ministerstva v jeho Věstníku o zrušení právnické fakulty. Weyr takový vývoj očekával a proto ho tato zpráva tak neranila, jak se obávala jeho manželka. Weyrovy oslavy sedmdesátin probíhaly pak již bez jakékoliv publicity a přítomnosti veřejnosti. K sourozencům a jejich rodinám se připojil věrný přítel prof. Engliš a fakultní kolegové, vyhození i nevyhození, kteří se však vešli

na dvě pohovky v rohu salonu. Kolegové Weyrovi odevzdali obraz s jeho portrétem a Weyra takové upřímné vyjádření sympatií kruhu přátel, kamarádů, kolegů a žáků vnitřně velmi dojalo. Dosažením sedmdesátilet byl Weyr dán do penze a s ohledem na ztrátu jakýchkoliv honorářů z literární činnosti byla jeho finanční situace velmi neutěšená. Jeho zdravotní stav vyžadoval navíc stálé výdaje za léky, které se daly opatřovat stále obtížněji a nákladněji. Weyr kupodivu dokázal překonávat tyto obtíže, na něž nebyl předtím zvyklý, a soustředil se na duševní práci. Poslední den svého života, 29. červen 1951, strávil František Weyr jako obvykle vědeckou prací, odpoledne besedou s přáteli. Srdeční slabost ho však přinutila si proti jeho zvyku před večerí odpočinout spánkem. Nemocí oslabené srdce ve spánku přestalo tlouci a milosrdná smrt ukončila životní pouť tohoto velkého českého právníka a právního myslitele, aby ho ušetřila dalších strastí a útrap, jež by na něho nutně později čekaly. Jeho život tak byl až do konce naplněn tvůrčí duševní prací, v níž zůstal věren svým ideálům. Přesvědčuje o tom nejenom jeho rozsáhlé literární dílo, ale i jeho obsáhlé paměti, jimž svěřil své nejskrytější názory a přesvědčení.

Výjimečné a pozoruhodné postavě české právní vědy Františku Weyrovi bude věnována obsáhlá monografie připravovaná nadací Universitas Masarikiana v Brně, která bude zaměřena nejen na Weyrův život a dílo, ale přetiskne i nejpodstatnější části z jeho publikovaných prací a významnou část z textu, který Weyr napsal po roce 1948, a který dosud nebyl nikde publikován. Závěrem je třeba ještě připomenout, že po likvidaci v roce 1950 se Weyrova domovská brněnská právnická fakulta dočkala svého znovuoobnovení po dlouhých 19 letech na jaře roku 1969, tedy před třiceti léty. Její plný návrat k ideálům svobody vědeckého bádání a možnosti navázat na tradice brněnské právní školy, zahrnující ve významné míře právě Weyrův myšlenkový odkaz, pak představuje až období po roce 1989, které je jejím jakýmsi třetím začátkem dalšího vědeckého a společenského vývoje.